

“Marmara'ya gelmemiş bir insan, demini almamış bir çay gibidir”

Reşat Şen

*her zaman
okunacak dergiler*

KASIM - ARALIK 2025

(2 ayda bir yayımlanır)

**Ötüken Neşriyat A.Ş. adına
İmtiyaz Sahibi**

Ertuğrul Alpay

**Ötüken Neşriyat A.Ş.
Genel Yayın Yönetmeni**

Göktürk Ömer Çakır

BaskıÇınar Matbaacılık ve
Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad.

Ata Han Nu: 34 K: 5

Bağcılar-İstanbul

Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika Nu: 45103

Yıllık Abonelik Bedelleri2025 yılı abonelik bedeli - **1600 TL****Hesap Numaramız**Ötüken Neşriyat A.Ş.
Şube: Beyoğlu Şubesi 456

T. C. Ziraat Bankası

Hesap Nu: 48038437-5009

IBAN

TR73 0001 0004 5648 0384 3750 09

ISSN

2667-4637

WhatsApp

0554 499 90 57

İletişim

millimecmua@otuken.com.tr

Millî Mecmûa**Genel Yayın Yönetmeni**

Yasin Usta

Editör

Ahmet Alperen Can

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mustafa Kara

Prof. Dr. Mehmet Akif Okur

Prof. Dr. Levent Bayraktar

Prof. Dr. Erkan Göksu

Prof. Dr. İsmet Türkmen

Doç. Dr. Mehmet Kaan Çalen

Doç. Dr. Mehmet Akıncı

Doç. Dr. Murat Hanılçe

Dr. Yunus Emre Tekinsoy

Dr. Kemal Haykiran

Dr. Ali Ahmetbeyoğlu

Oğuzhan Murat Öztürk

Misli Baydoğan

Metin Savaş

Son Okuma

Fatih Orta

Grafik Tasarım

Mahmut Doğan

Ön Söz

Şehirlerin hafızası, taştan ve betondan ibaret anıtlarda değil; o mekanlara ruhunu üfleyen insan nefeslerinde saklıdır. İstanbul'un kültür atlasında bazı noktalar vardır ki, oralar sadece birer mekân değil, birer «zaman"dır. Türk entelektüel hayatının en bereketli mekânlarından ve zamanlarından birisi, şüphesiz Beyazıt'ın Marmara Kiraathanesidir.

Küllük'ün hazin sonundan sonra, bir neslin sığınağı haline gelen Marmara Kiraathanesi, 1950'lerden 1980'lere kadar uzanan süreçte, üniversite amfilerinden taşan bilginin "irfan" ile harmanlandığı yerd. Burası, resmi müfredatın bittiği yerde başlayan "ikinci üniversite" idi. Kapısından giren herkes, masaların etrafında halkalanmış o büyük "kürsü"nün doğal öğrencisi sayılırdı.

Bu kiraathane, sadece şairlerin ve yazarların değil; "dava"sı olan herkesin, sağcısının, İslamcısının, milliyetçisinin, hatta zaman zaman sol entelijansiyanın yollarının kesiştiği, fikirlerin kılıç gibi çekildiği ama dostluğun baki kaldığı bir meydan savaşı alanıydı.

Biz bu dosya ile, sadece yitip giden bir mekânı anmayı değil, o mekânın mümkün kıldığı «sohbet medeniyetini» hatırlatmayı amaçladık. Çünkü Marmara, bir çay evi olmanın ötesinde, sözlü kültürümüzün, usta-çırak ilişkisinin ve yüz yüze iletişimin son kalelerinden biriydi. Dijital ekranların soğukluğuna hapsoldüğümüz bugünlerde, Marmara'nın o dumanlı havasındaki hakikat arayışına, o samimi «insan sığınağı» ne kadar muhtaç olduğumuz aşikardır.

Beyazıt'ın ruhuna, Marmara'nın müdavimlerine selâm ile...

İÇİNDEKİLER

**FETHİ ERHAN
İLE MARMARA
KIRAATHANESİ
ÜZERİNE SÖYLEŞİ**
ÖMER BURAK SERT
.....06

**DR. CEM SÖKMEN
İLE MARMARA
KIRAATHANESİ'NİN
FİKİR ATLASI
ÜZERİNE BİR
MÜLÂKAT**
AHMET ŞAHİN
.....15

**16. ASIRDA YENİ
BİR KAMU ALANI:
KAHVEHANELER**
MUSTAFA ACUN
.....24

**KLASİK TÜRK
EDEBİYATI İŞİĞİNDA
TÜRK KÜLTÜR
VE EDEBİYAT
TARİHİNDE KAHVE
VE KAHVEHANELER**
HAKAN YALAP
.....48

**SALÂH
BİRSEL'İN
KAHVELER
KİTABINA
EDEBİYAT-MEKÂN
BAĞLAMINDA
BİR BAKIŞ**
ÖZGE NUR ÜNAL
.....72

**EDEBİYAT
KAHVELERİ,
MARMARA
KIRAATHANESİ
VE BİR
MARMARATÖR:
YURDAKUL
DAĞOĞLU**
EKREM AYYILDIZ
.....83

**MARMARA
KIRAATHANESİ'NİN
ŞİMDİKİ
ZAMANDAKİ İZİ**
DOÇ. DR. AHMET
UYSAL
.....90

İÇİNDEKİLER

**MARMARA'DA
BİR İHTİLÂLCİ**
ÖMER BURAK SERT
.....98

**PARA EKSENİNDE
SERDENGEÇTİ
VE NECİP FAZIL**
HASAN TÜLKAY
.....106

**DR. İZZETTİN
ŞADAN**
FATİH DEMİR
.....110

**MEKÂNSIZ KALAN
SOHBETLER:
KÜLLÜK'ÜN
HİKÂYESİ**
CEMAL GÜNAY
.....125

**MERKEZDEN MUHİTE
BÜTÜN TOPLUM TEK
BİR “HANE”: HANEYİ
KURAN İNSAN**
HASAN ATİK
.....131

FETHİ ERHAN İLE MARMARA KIRAATHANESİ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

ÖMER BURAK SERT

Marmara kapanınca o
“halita” dağıldı. Kimisi
Fatih’teki Ozanlar
Kıraathanesi’ne,
kimisi Çorlulu Ali Paşa
Medresesi’ne (Erenler)
gitti. Ama o eski hava, o
farklı fikirlerin bir arada
nezaketle yaşayabildiği,
bir profesörün bir
öğrenciyle pişpirik
oynadığı o ortam bir
daha tam manasıyla
yakalanamadı.

Ömer Burak Sert: Hocam merhabalar. Sizi tanıyabilir miyiz?

Fethi Erhan: Ben 1944 senesinde İstanbul’un en köklü semtlerinden biri olan Süleymaniye’de dünyaya geldim. Tam adres vermek gerekirse; Süleymaniye Caddesi Numara 25. Yani Süleymaniye Camii’ne giden ana yol üzerinde, bugünkü İstanbul Üniversitesi’nin kısmi Tıp Fakültesi olarak kullanılan o üçgen binanın tam karşısında yer alan Muzaffer Paşa Konağı’nda doğdum. O zamanlar evimiz orasıydı. Ne yazık ki o konak yıkıldı, yerine üniversitenin Mediko-Sosyal binası yapıldı. Şu an betonarme bir bina vaziyetinde. Ancak Fatih Belediyesi’ne bağlı Zeyrek Akademisi’de eski fotoğrafları mevcut, oradan bana da gönderdiler, o sayede eski halini görebiliyoruz.

Ben doğduğum zaman evin en büyüğü ve hâkimi babaannemdi. Sosyolojide anlatılan o klasik “anaerki” veya “babaerki” aile yapısı yerine bizde tam manasıyla “babaanne erki” bir aile düzeni vardı. Kendisi mutlak otoriteydi. Evimizde annem, babam ve 1940 doğumlu abim vardı. Ayrıca bir ortanca amcam İlyas Erhan ve onun dört çocuğu da bizimle yaşardı. Babaannem 1948’de vefat etti, o günleri ve cenazesini hayal meyal hatırlıyorum. Evimizde bir de kimsesiz bir hanım vardı, biz ona “Nine Zeyno” derdik. Bizlere o bakıyordu. Yani sanki bir dadı gibiydi, yoksa öyle dadı tutacak bir maddi durumumuz yoktu tabii.

DR. CEM SÖKMEN İLE MARMARA KIRAATHANESİ'NİN FİKİR ATLASI ÜZERİNE BİR MÜLÂKAT

AHMET ŞAHİN*

Her ne kadar çay ve kahve içmeye yarayan sıradan bir mekân gibi görünse de Marmara Kiraathanesi, kitap, gazete ve dergi okunan; gündelik hayatın basit akışından öte kendi gündemini oluşturan insanlar için son derece elverişli bir zemin sunmuştur.

Ahmet Şahin: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan kahvehane ve kiraathane geleneğini çalışırken hangi kültürel kodların kesintisiz devam ettiğini, hangilerinin dönüşüme uğradığını gözlemlediniz?

Dr. Cem Sökmen: Kahvehane-den kiraathaneye geçiş, son derece önemli bir dönüşümdür. Peki bu geçiş nerede ve nasıl ortaya çıkıyor? Osmanlı ülkesinde 1856 yılında... Adı "kiraathane" olan ilk kahvehane, Beyazıt'taki Okçularbaşı Caddesi'nde bulunan Sarafim Kiraathanesidir. "Kahve" ve "kiraathane" kelimeleri bize ait kavramlardır. Bununla birlikte meydana gelen bu dönüşümü yalnızca bizim coğrafyamızda yaşanan kültürel gelişmelerle açıklamak mümkün değildir.

1554'te açılan ilk kahvehaneden sonra, 1600'lerin ikinci yarısından itibaren Avrupa'da önce kahve bir içecek olarak benimsenmiş; yüzyılın sonuna doğru Paris'te, ardından Londra'da ve özellikle Viyana'da kahvenin belirli mekânlarla özdeşleşmesiyle birlikte "kahvehane" adı verilen bir mekân ortaya çıkmıştır. Biz ise "kiraathane"yi yaklaşık iki yüz yıl sonra bir mekân ismi olarak tanımlıyoruz. Bu arada ne vardır? Hangi gelişmeler yaşanır? Avrupa'da gazete ve dergi yayıncılığının gelişmesine dair önemli süreçler karşımıza çıkar. Burada özellikle ticari kapitalizmin ve Avrupa'nın büyük nehir ve deniz kenarındaki şehirlerinde yaşanan gelişmeler belirleyici olmuştur. Başkentlerin

* Çelebi Dergisi Yayın Yönetmeni,
e-posta: ahmetsahinn93@gmail.com.

16. ASIRDA YENİ BİR KAMU ALANI: KAHVEHANELER

MUSTAFA ACUN

Milâdî on altıncı asırda
ortaya çıkan en etkili
müesseselerden
biri olan kahvehâne,
yayılmaya başladığı ilk
günlerden itibaren halkın
gündelik deneyimlerini
ve uygulamalarını
şekillendirmede önemli
bir kamu alanı haline
gelmiştir.

“Bu, kahve... öyle mi?
Lâkin hakîkaten hayret!
Fezâ içinde fezâ...
Bir harîm-i nûrânûr,
Ki âsûmân-ı kerîminde
bin güneş manzûr!”¹

Belirli bir zaman diliminin günümüz insanının zihninde neye tekâbül ettiğini anlamaya çalışmak için mevzûbahis zaman, birbirinden farklı boyutlarıyla tetkik edilmelidir. Eğer ki milâdî on altıncı asrın Türk tarihinin yekûnu içerisinde gayet mühim bir yeri hâiz olduğu düşüncesi kolektif şuurda yer edinmişse, o zamanı kıymetli kılan ve diğer asırlarla olan farkını ortaya koyan fikriyâtın, şahısların, müesseselerin ve hadiselerin muhteviyatının ve mâhiyetinin anlaşılması elzemdir. Tarihî vakalar sadece şahsî siyasî kararların neticesinde tebâruz etmediğinden vakaların hangi şartlar neticesinde teşekkül ettiğini keşfetmek için vakaların muharrik kuvveti olan fikirlerin kendilerine nerelerde yuva edindiğini, hangi sosyal ortamlarda tebellür ederek kuvvet kazandığını incelemek gerekecektir. Madem ki bir ‘Türk asrı’ hadisesinden bahsediliyorsa -on altıncı asrın bir Türk asrı kabul edilip edilemeyeceği bu makâlenin mevzûu değildir- Türk asrının ruhunu, sosyal ve dinî yaşantısını, an’anevî hususiyetlerini, mimarî planını, sanat ve eğlence anlayışını, politik kaygılarını ilh. tetkik etmeden ya-

¹ Mehmet Âkif Ersoy, *Berlin Hatıraları*, 1915

KLASİK TÜRK EDEBİYATI IŞIĞINDA TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYAT TARİHİNDE KAHVE VE KAHVEHANELER

HAKAN YALAP

Esnaf kahvehaneleri, yeniçeri, tulumbacı, âşik kahvehaneleri, semai kahvehaneleri, meddah kahvehaneleri adı ile ünlenen kahvehaneler İstanbul'un seçkin ve güzide semtlerinde hayatlarını devam ettirirken zamanla başka semtlerde de kahvehaneler açılmıştır. Sarafim Kiraathanesi, Küllük Kiraathanesi, Marmara Kiraathanesi, Acemin Kahvesi, İhsan İkbâl Kiraathanesi, Meserret Kiraathanesi bunların başında gelen kahvehanelerdir.

*Humlar şikeste câm tehî yok vü-
cûd-ı mey Etdin esîr-i kahve bizi hey
zamâne hey*

Öz

Türk kültürü kendi yaşam alanını edebiyat sanatı çerçevesinde oluşturmuştur. Maddî ve manevî tüm kültür öğeleri bir vesile ile edebiyatın malzemesi olmuştur. Böylelikle uzun bir zaman dilimini ve geniş bir yaşam alanını kapsayan Türk kültür hayatının her safhası büyük önem arz etmektedir. Türk kültürünün oluşum, değişim ve gelişim özelliklerinin izi edebiyat sanatından takip edilebilmektedir. Türk edebiyatı her ne kadar manzum ve mensur olarak tecessüm etse de toplumun her kesiminde manzum yönü ağır basan bir edebiyattır. Bu makalede Klâsik Türk Edebiyatı kaynakları ışığında kahve, kahvehane, kahvenin günlük Türk yaşamının vazgeçilmez bir içeceği olma yolundaki yasaklama girişimleri, yasaklar boyunca sürdürülen tartışmalarda şâirlerin gözünden kahvenin ve kahve tüketiminin boyutları ile son olarak edebiyat-kültür dünyamızda kahvehanelerin durumu incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Kahve, Kahvehane, Şiir, Şâir.

SALÂH BİRSEL'İN KAHVELER KİTABINA EDEBİYAT-MEKÂN BAĞLAMINDA BİR BAKIŞ

ÖZGE NUR ÜNAL

Kültürün doğmasında
ve gelişmesindeki
sacayağından biri
olan mekân Salah
Birsell'in eserinde
kahvehanelerdir. Onun
eserlerinde İstanbul'un
her bir sokağı,
kahvehanesi, çarşısı,
pazarı yer bulmaktadır.
Bir kültürün kendini
ifade etmesini sağlayan
maddi ve manevi
etkenler kültürün
sürdürülebilir aygıtlarıdır.

Giriş

Türkçe sözlükte yer alan ifadeye göre Arapça “kevn” kelimesinden türeyen, “yer, yurt”

anlamına gelen “mekân” sözcüğü bireyi evrende çevreyle birlikte var eden, varlığını onayan temel unsurdur. Dün, bugün ve yarının hatıralarına eşlik ederek anıların aktarılmasını sağlarken bulunduğumuz yere görünmez ağlarla bağlayan, zamanın mazi cennetini somut kılan mekân, içselleştirdiğimiz hatıralarımızın çatısıdır. İsteyerek ya da istemeyerek bir hatırlatma unsuru olan mekân duygusal olarak anlamlandırma çabasını görünür kılan unsurlardandır. Bir mekânda bulunmak demek mekânın hatıralarda bacası, çatısı, kapısı ve rengiyle yer alması demektir.

Mekânın etkisinde yetişen birey hayal gücünü, duygu, düşünce dünyasını mekândan etkilenerek oluşturmaktadır. Yaşadığı ortamı kendi zevk ve beklentilerine göre şekillendiren insan doğumla başlayıp ölümle sonlanan hayat serüvenini çeşitli mekânlar, coğrafyalar içinde tamamlamaktadır. Mekândan etkilenirken eş zamanlı olarak etkileyen fert konuşlandığı alanı da kendine benzetir. Birden çok kimliği olan mekânları edebi eserde edilgen olarak tek başına ele almak zorlayıcı bir tutum olarak değerlendirilmektedir. Coğrafya, iklim, dekor ve sosyal çevrenin mekâna etkisi eserlerde yer bulmaktadır. Coğrafyanın esas konusu olan mekân yalnız fiziki olarak değil davranışsal olarak da kendine

EDEBİYAT KAHVELERİ, MARMARA KIRAATHANESİ VE BİR MARMARATÖR: YURDAKUL DAĞOĞLU

EKREM AYYILDIZ

Yurdakul Abi disiplinli, sistemli değilse de hakikaten çok iyi bir okuyucuydu. Tarih, edebiyat, sanat, hukuk, siyaset, ekonomi, teknoloji konularında geniş bir müktesebâta sahipti. Bazen alan uzmanlarının bile hatırlamadığı bilgiler, anekdotlar anlatır, herkesi şaşırtırdı.

*Koçi Bey Risalesi'*nde geçiyordu yanlış hatırlamıyorsam; “Kadîm oldur ki evvelini kimse bilmeye.”

Biz İstanbul'daki kadîm kahvehane kültürünün evvelini biliyoruz gerçi. Tarihçimiz Peçevî, İstanbul'da ilk kahvehanenin 1550'lerde, yani Kanuni devrinde açıldığını söylüyor. Kısa sürede rağbet görmesi üzerine şeyhülislam, paşalar dahil pek çok kişi, hem bir dinlenme ve sohbet mekânı hem de gelir getiren bir uğraş olarak kahvehane açmaya başlamışlar. 16 ve 17. yüzyıllar boyunca kahve ve kahvehane ile ilgili ilginç tartışmalar ve olaylar da cereyan etmiş.

James Van Horn Melton, *Aydınlanma Avrupasında Kamunun Yükselişi* adlı hârikulâde çalışmasında, kahvehanenin Avrupa'ya “kafe” adıyla Osmanlı İmparatorluğu'ndan geçtiğini kaydeder. 1645'te Venedik, 1650'de Oxford, 1672'de Paris ve 1683'te Viyana'da ilk kafeler açılır ve sayısı hızla artarak diğer şehirlere de yayılır. Kafeler 1700'lerin başında, bizdeki gibi, sosyal hayatın ayrılmaz parçası hâline gelir. Kamusal mekân olarak kafe; benzer işlevleri gören pub (public house'dan kısaltma), taverna ve kabarelere göre alkolsüz (buna bağlı olarak kavgasız, dövüşsüz) ve ucuz olması; seçkin/kısıtlı bir çevreye hitap eden salon ve kulüplere göre ise herkese açık olması itibarıyla geniş kitlelerin yanı sıra entelektüel ve siyasal çevrelere de cazip gelmiştir. Bu mekânlar Ay-

MARMARA KIRAATHANESİ'NİN ŞİMDİKİ ZAMANDAKİ İZİ

DOÇ. DR. AHMET UYSAL

Kahve geleneğinde Hilmi Oflaz, “hiyerarşinin reddi” ve “eşitliğin” sembolüdür. Onun bulunduğu masada akademik unvanların, siyasi makamların veya ekonomik gücün bir hükmü yoktur; tek geçer akçe “dostluk ve irfan”dır.

Yazının başında şu soru sorulabilir; Marmara Kiraathanesi, bir zamanlar birçok okur yazarın bulunduğu, belli bir zaman diliminde acı tatlı şeylerin yaşandığı, en nihayetinde tarihin tozlu sayfalarında yerini alan bir mekân mıdır? Yoksa yeniden oluşan ya da oluşturan bir geleneğin sürgit devam eden parçası mı? Yine yazının başında cevap niyetine şöyle denebilir: Aslında iki argüman da doğrudur. Marmara Kiraathanesi, hem altmışlar ve yetmişlerde açık olduğu dönemde hem de seksenlerde kapandıktan sonra yaşam bulmaya devam eden bir mekândır. O halde denilebilir ki, bu yazının temel amacı bir mekânın fiziksel olarak kapandıktan sonra o mekâna dair unsurların nasıl devam ettiğinin izini sürmektir. Bir nevi tarihin sürekliliği ve süreksizliği meselesini¹ edebiyat kahveleri² üzerinden okuma çabası. Ama öncesinde Marmara Kiraathanesi ile doğrudan alakalı, onun da köklerinin saklı olduğu iki kavram hakkında bilgi vermek gereklidir: Edebiyat kahvesi ve okur yazar.

¹ Önay Sözer, *Anlayan Tarih – Dil-Tarih İlişkisi Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: Fol Kitap, 2023) Michel Foucault, *Bilginin Arkeolojisi*, çev. Veli Urhan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999); Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (İstanbul: Eren Yayıncılık, 1990).

² Turgay Anar, *Mekândan Taşan Edebiyat: Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Mahfilleri* (İstanbul: Ketebe, 2020); Salâh Birsâl, *Kahveler Kitabı: Salâh Bey Tarihi 1* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2023)

MARMARA'DA BİR İHTİLÂLCİ

ÖMER BURAK SERT

Taşer'le Aksun
arasında oluşan
dostluk bağı Taşer'i
Marmara'ya bağlayan
en kuvvetli etken olarak
gözükmektedir. Her
ne kadar İstanbul'da
ve hususi olarak
Beyazıt civarında vakit
geçirmekten keyif olsa
da bildiğimiz kadarıyla,
Marmara'ya ilk ziyareti
bu konferans vesilesiyle
gerçekleşir.

Marmara Kiraathanesi, bir dönem boyunca kültür mahfili olarak Beyazıt'ta varlığını sürdüren bir mekândır. *Marmara*'nın asıl hikâyesi, yine aynı bölgede yer alan Küllük Kiraathanesi'nin kapanmasıyla beraber başlar. *Küllük* müdavimlerinin yeni adreslerinden birini teşkil eden *Marmara* önemli bir insan kaynağını bu suretle kendi masalarına dahil etmiştir. Sezai Karakoç'un anlatımına göre daha önceleri bilardo salonu olarak hizmet verdiği anlaşılan¹ *Marmara* bu tarihlerde esas kimliğine kavuşur. *Marmara*'nın kimlik teşkiline katkı yapan önemli isimlerden Mehmed Niyazi Özdemir bu mekânı şu sözlerle anlatmaktadır:

“Caddeden biraz yüksekte olan kahveye sekiz on basamaklı bir merdivenle çıkılırdı. Bayezid Meydanı'na bakan ön tarafında balkonu andıran bir yer vardı; havanın müsait olduğu günler, buraya iki üç masa konulurdu. Kahvenin bu yönü tamamen camdı. Kahveyle balkonu ayıran ya da birleştiren bu camın batı tarafında duvara bitiştiği yerdeki kapıdan içeri girilirdi. Girişteki on kadar masaya oyun kâğıdı, tavla, okey takımı verilmezdi; bu bölüm sohbet için ayrılmıştı. Kahvenin sahibi Mustafa Bey, müşterileriyle gurur duyar, onlara lâıykıyla hizmet etmeye çalışırdı. Kahve genellikle temiz ve düzenli-

¹ Cem Sökmen, *Marmara Kiraathanesi [Beyazıt'ta Bir Hayat Sahnesi]*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2017, s. 58.

PARA EKSENİNDE SERDENGEÇTİ VE NECİP FAZIL

HASAN TÜLKAY

Elinden o kadar para
gelip geçmesine rağmen
Üstad'ın cenazesinin
çıktığı ev kiralık bir
ahşap konaktır. Üstad
parayı harcamaz,
savurur... O gün eline
geçeni, anında, yanında
bulunan eşiyle, dostuyla,
ahbabıyla; kimleri
bulursa onlarla yer,
bitirir.

Daha dün gibi; otuz yıl geçivermiş... 1983 senesinin Mayıs ve Kasım aylarında Hakk'a yürüyen iki uç(uk) adamın, Necip Fazıl Kısakürek ve Osman Yüksel Serdengeçti'nin edebî cepheleri kadar hukukî kavgaları, polemikleri de dikkat çekicidir. Geldiğimiz noktada Üstad Necip Fazıl'ın hatırası devlet katında ağırlanırken; Torosların dik başlı çocuğu Osman Yüksel Serdengeçti'nin ismi adeta unutulmaya terk edilmiştir.

Serdengeçti hakkında araştırmacılara el feneri mahiyetinde çok değerli bir eser¹ hazırlayan hemşehrisi Prof. Dr. Cemal Kurnaz; O'nun fikir ve dava cephesinden münasebette bulunduğu şahsiyetleri anlatırken Üstad'ı bilerek es geçtiği kanaatindeyim. Putlaştırma ve hürmetsizlik yapmadan bu muhteşem ikilinin çok özel karşılaşmalarından birkaç hatırayı paylaşmak isterim.

Sebebini bilmiyorum; herkesin “Üstad” diye hitap ettiği Necip Fazıl'a, Serdengeçti “Üstad” derdi. O'nun daha çok kalem kavgalarını severdi. Hapishane arkadaşlığına kadar giden bir dâva yakınlığına rağmen; meşhurlarla ilgili hatıratında, *Bâbîâlî*'de Serdengeçti'yi yarım sahi-fede geçiştirmiştir. Osman Yüksel, *Bâbîâlî*'deki Serdengeçti'yi pek beğenmemiş, hattâ biraz da üzölmüş-tü: “Esrarengiz bir korku filmi kahramanına benzetmiş beni... Katran kuyusu gözleri filân... Sonra cins bir

¹ Prof. Dr. Cemal Kurnaz, *Deli Rüzgâr, Osman Yüksel Serdengeçti*, Kurgan Edebiyat, Ankara-2012.

MEKÂNSIZ KALAN SOHBETLER: KÜLLÜK'ÜN HİKÂYESİ

CEMAL GÜNAY

Küllük Kahvesi,
edebiyatçıların yanı
sıra siyasetin ve
bürokrasinin nabzının
da attığı bir yerdi.
Ancak kahvehanenin
bu altın çağı şehrin de
fiziksel değişimiyle sona
ermiştir. 1950'li yıllarda
Beyazıt Meydanı'nı
genişletme ve Aksaray-
Sultanahmet yolunu
düzenleme çalışmaları
kapsamında, İstanbul'un
bu eşsiz kültür mabedi
yıkılmıştır.

“İlim, tefekkür ve san’atın-hatta zenaatın bilebir gelenek ve muhit işi olduğu muhakkaktır. Bu hususlara yatkın ve kabiliyetli insanların ortaya çıkıp, serpilip gelişmeleri, belli ön şartların mevcut olmasını gerektirdiği kadar, hali hazırdaki şartların da uygun bulunmasına bağlıdır. Belirli coğrafi bölgelerin ve belirli zamanların ilim ve san’at erbabı çıkarmadaki yoğunluğu da ancak mevcut olan geleneğin; el-verişli ortam ve şartlarla birleşip, kendisini devam ettirmesiyle izah edilebilir.

Türklerin Orta Asya’dan beri yaşadıkları sohbet geleneğinin bizim kültür tarihimiz içinde hususî bir önemi vardır. Anadolu’ya taşınan bu gelenek, hem Selçuklular, hem Beylikler, hem de Osmanlı döneminde varlığını sürdürmüş, azalarak da olsa günümüze kadar gelmiştir. İlmî, siyasî, sosyal, kültürel, dinî ve edebî olan bu sohbetler, her bölgedeki ve her seviyedeki insanımızı eğitmiş, yoğurmuş ve ona şekil vermiştir. Bu sohbetler, sadece edep-erkân öğretmekle kalmamış, ona bir yaşama tarzı ve bir dünya görüşü kazandırmıştır. İnsanımızı içten içe besleyerek, onu yerine göre şair, edip, yerine göre âlim veya ârif yapan bu husus; yıllar yılı bizim mektebimiz olmuştur.”¹

¹ Belkıs Gürsoy, “XV. Yüzyıldan İtibaren İstanbul’daki Edebi Muhitlere Genel Bir Bakış,” *Bilig* 2, no. 2 (1996): 188.

MERKEZDEN MUHITE BÜTÜN TOPLUM TEK BİR “HANE”: HANEYİ KURAN İNSAN

HASAN ATİK

Kıraathane “hane”nin
yıkılması ile yok oldu.

Muhit yıkıldı. Önce
muhiti kaybettik. Şimdi
çağ, merkeze doğru
geri çekiliyor. Merkez
yıkılmamalı. Merkezden
muhite doğru genişleyen
cemiyet, merkezi
sayesinde tutunuyor.

İnsan en güzel biçimde yaratılıp aşağıların aşağısına gönderildiğinden beri “mücadele” içindeydi. Asırlar geçiyordu; insan hüsrandan kurtulamıyordu. Perdeyi ilk aslına örtmüştü. Bürüne bürüne bir noktaya geldi. Gözlerine perdeleri sıraladı tarih yerine. Bu tarih içinde insan bir de düşünceye geriledi. Evet! İnsan, düşünceye geriledi. İnsanın fiili, aslı olamazdı ama aslını/özünü, fiili üzerinden tanımladı. Kadîm hafıza ise her dem diri ve taze o perdelerin altında kaldı. Düşünme faaliyetiyle yetinmeyip aslını arayan insan “deli” veya “veli” olarak o perdeleri kaldırmaya çalıştıkça, üstü başı perişan bir halde; bazen “mecnun” bazen “hasta” bazen “aşık” olarak nitelendirildi. İnsanların bu hüsrana akışından müstesna kılınanları da “deli” veya “veli”lerdi. Onlar, insanlığın üzerlerine yapışan kirlere, pislikleri temizlemekle uğraşan, gözleri perdelilere sabrı ve hakkı tavsiye eden müstesna kişiliklerdi. Aldırış etmiyorlardı; kınayanların kınamalarına. Karıncanın suyu misali Nemrud ateşine su taşıyorlardı. Kimileri belki -bu zamanda olduğu gibi- “gençliğine yazık etme” demişti onlara. Oysa o müstesna kişiler, yani “deli” veya “veli” olanlar, kalabalığa acıyı ve hatta bunun hüznüne girip kendinden geçmişlerdi. Bir onlar vardı ve bir de insanlar...

Zamanla anılmaya değer bir varlık haline gelen insan, “düşünceye gerilediğinden beri” mahallesini ve evini kaybetti. (Evet! İnsan, düşünceye gerilemiştir. Artık, açıklaya-